До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.02 Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26

В І Д Г У К
офіційного опонента
професора кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів навчально-наукового інституту № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Степанюка Руслана Леонтійовича на дисертаційне дослідження Перхуна Сергія Олександровича на тему: «Теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Ступінь актуальності обраної теми дисертації. В умовах військової агресії з боку росії продовжуються втілюватися раніше започатковані реформи з метою розбудови України як правової й незалежної держави з метою інтегрування до Європейського співтовариства. Останнє десятиліття євроінтеграційні процеси в Україні відбуваються у досить складних умовах. 12 квітня 2014 року РНБО України ухвалила рішення про початок Антитерористичної операції. Після АТО у 2018 році на сході України була введена операція Об'єднаних сил. У 2020 році на усій території країни запроваджено карантинні заходи внаслідок поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Напочатку 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України. Незважаючи на складний період, інформаційні технології продовжували стрімко розвиватися як в усьому світі, так і в Україні. Процеси діджиталізації торкнулася майже усіх сфер суспільного життя країни.

З огляду на швидкоплинність інформаційних процесів, неврегульованість низки проблем відносно функціонування інтернет-банкінгу, низький рівень контролю з боку відповідних державних контролюючих органів, а також суттєве збільшення злочинних посягань у цій

Дніпровський державний університет внутрішніх справ
Вх. № 6/15
«30» 10 2025 р.
Основний док. 2 пр.

сфері зумовлює необхідність розробки сучасної дієвої методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

За даними Офісу Генерального прокурора України у 2018 році до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено 3366 фактів шахрайства за ч. 3 ст. 190 Кримінального кодексу України, з яких лише у 1120 випадках особам було вручено повідомлення про підозру; 2019 р. – 2467 фактів, повідомлення про підозру – у 706 випадках; 2020 р. за ч.ч. 2-4 ст. 190 КК було внесено відомості у 14744 випадках, з яких у 7734 випадках було вручено повідомлення про підозру; 2021 р. – 9087 фактів, повідомлення про підозру – у 7634 випадках; 2022 р. – 19430 фактів, повідомлення про підозру – у 6043 випадках; 2023 р. – 53547 фактів, повідомлення про підозру – у 16271 випадках; у І півріччі 2024 року було внесено 28898 фактів, але лише у 11485 випадках особі було вручено повідомлення про підозру. Окрім того, на сьогодні шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу перебувають на високому рівні, а кількість притягнутих до відповідальності дедалі зменшується.

Наукову основу дисертаційного дослідження становлять ґрунтовні роботи дослідників з різних галузей юридичної науки, присвячені теоретичним засадам методики розслідування кримінальних правопорушень та її окремих структурних елементів, як-от: В. П. Бахіна, А. Ф. Волобуєва, В. Г. Дрозд, М. М. Єфімова, Н. І. Клименко, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, Є. Д. Лук'янчикова, І. В. Пирога, О. В. Пчеліної, М. В. Салтевського, Р. Л. Степанюка, В. В. Тіщенка, К. О. Чаплинського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька та ін.

Значний внесок у розробку різних аспектів теоретико-прикладного забезпечення розслідування окремих видів шахрайства здійснили такі вчені як: С. В. Головкін, А. Е. Жилін, В. Б. Коба, Т. В. Коршикова, О. В. Курман, Е. В. Малютін, В. Р. Мойсик, О. Л. Мусієнко, Т. В. Охрімчук, Н. В. Павлова, В. І. Пазиніч, Д. А. Птушкін, А. В. Рейнгольд, О. А. Самойленко, С. В. Самойлов, В. В. Сисолятін, С. С. Чернявський, С. В. Чучко та ін.

Наведені обставини засвідчують актуальність обраної С. О. Перхуном теми дисертації та її потенційну теоретичну та практичну цінність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020), Стратегії кібербезпеки України (Указ Президента України від 14.05.2021 № 447/2021), Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1467-р), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р), Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179), Плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р), Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України (спільний наказ Офісу Генерального прокурора та МВС України від 22.11.2021 № 371/846), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки (наказ МОН України від 03.02.2022 № 109), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2024 рр.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Методологія та методика дослідження вибрані в цілому вірно. Як вбачається з відповідних положень дисертації, автор володіє методологією наукового аналізу складних проблем теорії і практики юридичної науки.

У процесі дослідження С. О. Перхун, для досягнення поставленої мети, з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, використав у роботі комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, які традиційно є засобами наукового

пошуку в галузі криміналістичної методики. Їх застосування було обумовлено системним підходом, що дозволило на належному рівні виконати наукове завдання з розроблення методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

Результати дисертаційного дослідження здобувача отримані завдяки широкому використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового дослідження.

Емпіричну основу дослідження становлять згруповані дані Єдиного звіту про вчинені кримінальні правопорушення Офісу Генерального прокурора України за 2018-І півріччя 2024 рр. та відомості аналізу судово-слідчої практики за 2018-І півріччя 2024 рр. Вивчено матеріали 236 кримінальних проваджень з проблематики дослідження (ч.ч. 2-4 ст. 190 ККУ) у таких областях, як-от: Вінницька, Дніпропетровська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернігівська та Черкаська області, м. Київ. Крім того, проаналізовано результати опитування 227 працівників органів досудового розслідування, 142 працівника підрозділів дізнання, 224 співробітника оперативних підрозділів, 47 представників кіберполіції Національної поліції України, 88 працівників органів прокуратури та 71 працівник різних НДЕКЦ МВС України.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу. Предмет дослідження – теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу.

Мета дисертаційного дослідження полягає у вирішенні конкретного наукового завдання з розробки теоретичних положень та криміналістичних рекомендацій щодо формування методики розслідування шахрайства у сфері

використання інтернет-банкінгу.

Комплексність мети, її багатоплановість обумовили необхідність вирішення окремих **завдань**: 1) опрацювати генезу наукових поглядів щодо побудови методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу; 2) з'ясувати концептуальні засади формування криміналістичної характеристики досліджуваного виду шахрайства; 3) схарактеризувати основні елементи криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу; 4) визначити особливості аналізу й оцінки первинної інформації, а також визначити коло обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні; 5) сформувати типові слідчі ситуації, що виникають під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, та надати алгоритми їх вирішення; 6) конкретизувати особливості організації і тактики проведення процесуальних дій на початковому етапі розслідування шахрайства; 7) розкрити організаційно-тактичне забезпечення проведення процесуальних дій на подальшому етапі розслідування шахрайства; 8) визначити особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані автором, у своїй більшості є переконливими. При їх обґрунтуванні С. О. Перхун вдало використав емпіричні матеріали, а також відповідні нормативні та наукові джерела.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертації відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок.

Окрім того, здобувач, вміло поєднавши наукову і практичну діяльність, ґрунтовно проаналізував теоретичний, практичний і законодавчий матеріал та сформулював на цій основі виважені й слушні висновки, які є вагомим внеском у теорію криміналістики та практичну реалізацію положень відповідної окремої криміналістичної методики.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних основ методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, в якому сформульовано низку наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, що вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне і практичне значення, зокрема:

1) запропоновано структуру злочинної організації, яка здійснює шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, до якої входять наступні групи осіб, як-от: 1) організатори; 2) адміністратори сайтів, де розміщуються неправдиві відомості про товари або надання послуг; 3) продавці, які спілкуються із потенційними потерпілими (здебільшого через телефонні розмови або sms-переписки); 4) спамери (особи, які здійснюють розсилку листів стосовно інтернет-магазинів із продажу товарів або надання різноманітних послуг); 5) фішери (особи, які розсилають листи для отримання особистої інформації потенційних потерпілих); 6) програмісти (особи, які створюють спам-боти для розсилки та віруси для потенційних атак); 7) хакери (особи, які здійснюють вірусні атаки по об'єктам, що зацікавили злочинну організацію); 8) охоронці; 9) корумповані представники органів державної влади й управління, працівники правоохоронних органів, які задіяні для прикриття організованої злочинної діяльності;

2) удосконалено систему складових методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, в якій вирізнено такі складові, як-от: криміналістична характеристика шахрайства; аналіз початкових відомостей та їхня оцінка; перелік обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні; типові слідчі ситуації, які формуються під час розслідування шахрайства, а також алгоритми їх реалізації; сукупність тактичних операцій для реалізації конкретних завдань

розслідування; взаємодія уповноважених осіб з окремими підрозділами Національної поліції та інших держаних органів у кримінальному провадженні; засоби профілактичної діяльності уповноважених осіб у кримінальних провадженнях; тактика проведення окремих СРД, НСРД та інших процесуальних дій на початковому етапі розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу; тактика проведення окремих СРД, НСРД та інших процесуальних дій на подальшому етапі розслідування; особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні;

3) сформовано сукупність даних стосовно матеріальних та особистісних слідів, а також виокремлення серед них особливої групи слідів, характерних для вчинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу – цифрових (електронних, віртуальних) слідів, які здебільшого виявляються у наступних місцях: профілях соціальних мереж (Facebook, Instagram, Twitter), месенджерах (Telegram, Viber), застосунках для переписок криптовалютного спрямування (Binance), кеш-пам'яті онлайн-магазинів, базах інтернет-провайдерів тощо;

4) надано перелік питань, які необхідно з'ясувати під час проведення допиту підозрюваного, як-от: які способи застосовувалися для входу у застосунок інтернет-банкінгу (використання спам-ботів; використання реквізитів картки, одержаної від конкретного потерпілого шляхом шахрайських дій; використання реквізитів картки, отриманої з web-сторінок підставних інтернет-магазинів); як було безпосередньо вчинено шахрайські дії (шляхом отримання доступу до ЕОТ з паролями, які встановив потерпілий; шляхом використання мережі Wi-Fi); чи вчинено шахрайські дії організованою групою або злочинною організацією; якщо так, то яка структура угрупування; який статус та обов'язки кожного з її учасників; яким чином розподілялися майно та грошові кошти між співучасниками; на протязі якого проміжку часу було вчинено шахрайські дії; чи були скоєні супутні кримінальні правопорушення; які знаряддя й засоби використовувались при вчиненні шахрайських дій (комп'ютери, ноутбуки,

смартфони, модеми, маршрутизатори, браузери, спам-боти); яка загальна сума грошових коштів була отримана шляхом реалізації шахрайських дій у сфері використання інтернет-банкінгу тощо;

5) дістали подальшого розвитку сукупність обставин, які необхідно встановлювати під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, як-от: 1) обставини, що розкривають умови та способи вчинення шахрайства (інформацію про час і місце його вчинення, відомості щодо способу підготовки, безпосереднього вчинення та приховування шахрайських дій (зокрема, застосування спам-ботів, використання вірусних програм до ЕОТ потерпілих, застосування шахрайських схем); засоби, які використовувались під час вчинення шахрайських дій; 2) обставини, які характеризують особу злочинця або групу осіб (кількість шахраїв, розподіл серед них обов'язків, визначення їх ролі в ОГ чи ЗО); 3) обставини, які характеризують особу потерпілого (віктимність її дій, базовий чи професійний користувач ЕОТ); 4) причинно-наслідкові зв'язки між діями шахраїв та результатами, які їх характеризують; 5) встановлення причин та умов, що допомагали скоєнню шахрайських дій; 6) обставини, які обтяжують або пом'якшують покарання; 7) вид і розмір шкоди, яка завдана шахрайськими діями; 8) обставини, які є приводом для звільнення шахрая від кримінальної відповідальності;

6) наведено перелік слідчих версій, що слід встановлювати під час розслідування, зокрема: 1) шахрайство у сфері використання інтернет-банкінгу вчинено з метою одержання матеріальної вигоди пересічним громадянином; 2) шахрайство вчинене з метою одержання матеріальної вигоди особою, яка володіє спеціальними знаннями у сфері інформаційних технологій («хакер», програміст, працівник ІТ-сфери); 3) шахрайство вчинене з метою одержання матеріальної вигоди особою (особами), що мали вільний доступ до ЕОТ; 4) шахрайство вчинене з метою одержання матеріальної вигоди групою осіб, яка займається шахрайськими схемами.

В дисертації дістало подальшого розвитку формулювання типових

слідчих ситуацій як системи відомостей про протиправну подію та обстановку її розслідування, що позначається на підборі та черговості проведення СРД, НСРД й інших процесуальних дій для найбільш ефективної реалізації конкретного етапу кримінального провадження.

В цілому, дисертант напрацював самостійні наукові узагальнення та висновки, що виносяться на захист. Разом із збагаченням теорії криміналістики вони мають суттєве теоретичне та практичне значення.

Одержані у дисертації положення **мають практичне значення**. Вони можуть бути використані у *науковій діяльності* – для удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень проти власності (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 29.05.2024 р., Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 11.04.2024 р.); *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовці підручників, навчальних посібників і монографічних досліджень (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 27.04.2024 р., Міжрегіональної академії управління персоналом від 17.03.2024 р.) та *правозастосовній діяльності* – для удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень проти власності (акти впровадження Слідчого управління ГУНП в Київській області від 14.05.2024 р.).

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження С. О. Перхуна «Теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» включає результати власних досліджень здобувача. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності. Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням дисертації та повністю відображає

зміст, основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані у роботі.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації відображено у десяти наукових публікаціях, з яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, чотири – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» почергово досліджуються питання як безпосередньо побудови методики розслідування, так і криміналістичної характеристики шахрайства з виокремленням відповідних складових.

Через призму дослідження наукових праць вчених (О. А. Антонюк, А. Е. Жилін, І. О. Коваленко, Ю. М. Чорноус, А. В. Рейнгольд) проведено криміналістичний аналіз досліджуваної наукової категорії. З'ясовано сутність окремих наукових категорій, що характеризують правовідносини у сфері використання інтернет-банкінгу: «електронна торгівля», «інтернет-торгівля», «цифрова торгівля», е-банкінг», «інтернет-комерція», «інтернет-бізнес». Доведено, що вказані поняття відрізняються за змістом і наповненням.

Вирізнено такі складові криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу: типові способи шахрайства, обстановка кримінального правопорушення, слідова картина, особа злочинця (шахрая), особа потерпілого (віктимогенні групи потерпілих). Доведено, що вказані елементи повинні бути максимально оптимізовані й спрямовані на вирішення тактичних завдань кримінального провадження. Надано власне авторське визначення криміналістичної характеристики кримінального правопорушення. Сформовано структуру вказаної наукової категорії.

На основі аналізу судово-слідчої практики та досліджень учених (А. Е. Жилін, Т. В. Коршикова, В. Р. Мойсик, Н. В. Павлова, А. В. Рейнгольд) встановлено, що центральним елементом криміналістичної характеристики є спосіб учинення шахрайства, який у 100 % випадків мав повноструктурний характер. Це пояснюється обов'язковою наявністю етапів підготовки та приховування протиправного діяння. Наголошено на чинниках, які впливають на обрання способів протиправних дій у сфері використання інтернет-банкінгу.

З'ясовано підготовчі заходи до вчинення шахрайства, а саме: підбір необхідної ЕОТ (комп'ютер, смартфон, ноутбук) – 94 %; підготовка спам-ботів для їх застосування при використанні інтернет-банкінгу потерпілими – 19 %; створення відповідного програмного забезпечення (вірусних програм) – 8 %; підбір групи осіб відносно яких будуть вчинені шахрайські дії – 87 %; підготовка необхідної обстановки для вчинення шахрайських дій – 69 %; підбір співучасників для здійснення шахрайських дій – 34 %; розподіл ролей між ними – 28 %.

З'ясовано, що обстановка має специфічний характер і характеризується такими ознаками: а) шахрайські дії відбуваються у віртуальному просторі; б) злочинні дії можуть відбуватися як у різних регіонах держави, так і за її межами; в) шахрайські дії не мають чітко визначеного місця події.

Запропоновано структуру злочинної організації, яка здійснює шахрайські дії у сфері використання інтернет-банкінгу, до якої входять певні групи осіб. У випадках вчинення шахрайських дій у складі ОГ чи ЗО, то базову загальну, повну загальну та професійно-технічну освіту мали здебільшого особи, які реалізовували другорядні ролі.

У другому розділі «Планування та організація розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» дисертантом висвітлюється особливості аналізу й оцінки первинної інформації, визначення кола обставин, що підлягають встановленню, а також типових слідчих ситуацій та відповідних їм алгоритмів дій уповноважених осіб.

Виокремлено проблемні питання, які формуються при організації та плануванні розслідування шахрайства.

Автором з'ясовано тактичні помилки, які допускають уповноважені особи під час розслідування шахрайських дій, як-от: недотримання правильного порядку реалізації СРД, НСРД та інших розшукових заходів – 68 %, прорахунки в аналізі шахрайських дій на початковому етапі розслідування – 64 %, здійснення невідкладних СРД без участі відповідного спеціаліста – 61 %, неправильне визначення подальших напрямів кримінального провадження – 54 %, поверхневе проведення невідкладних СРД (огляд місця події, огляд ЕОТ) – 57 %.

На основі аналізу наукових праць вчених (О. М. Дуфенюк, М. М. Єфімов, В. А. Некрасов, І. В. Пиріг, Б. В. Щур) встановлено, що розслідування кримінальних правопорушень повинно відбуватися у певній послідовності. Ця послідовність забезпечується проведенням СРД, НСРД та інших процесуальних дій відповідно до типових слідчих ситуацій. Вказана криміналістична категорія виконує роль регулятора реалізації наведених заходів. Зроблено висновок, що кримінальні провадження, розпочаті за фактом учинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, потрібно здійснювати до вказаних ситуацій.

У третьому розділі дисертації «Організація і тактика проведення процесуальних дій під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» визначено особливості початкового та подальшого етапів розслідування шахрайства, а також напрями застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Автором встановлено, що початковий етап досудового розслідування має досить важливе значення для кримінального провадження в цілому з огляду на те, що від ефективності реалізації усіх можливих дій (СРД, НСРД, інших процесуальних та розшукових заходів), які повинні бути проведені, залежить достатня кількість отриманої доказової інформації. Зауважено, що на початковому етапі розслідування шахрайства необхідно реалізувати низку

заходів, серед яких варто виокремити такі як: допит потерпілого, огляд ЕОТ потерпілого, аудіо-контроль особи шляхом встановлення технічних засобів у публічно недоступному місці та ін.

Акцентовано увагу, що тактичне завдання «Встановлення співучасників в організованій групі чи злочинній організації» має важливе значення для встановлення ролі кожного з учасників у злочинному угрупуванні. Оскільки через дослідження розподілу їх обов'язків можна вийти як на організаторів, так і на звичайних виконавців (шахраїв, спамерів), через яких здебільшого й буде отримано більшість доказової інформації.

З'ясовано, що тимчасовий доступ до речей і документів потрібен для подальшого призначення та проведення експертизи, що дозволить вирішити низку завдань кримінального провадження, а саме: 1) встановити всі використані ЕОТ під час учинення шахрайських дій у сфері використання інтернет-банкінгу; 2) дослідити платіжні перекази для виявлення латентних платежів; 3) дослідити програмне забезпечення ЕОТ; 4) отримати доступ до особистих та банківських облікових записів у комп'ютерній системі (акаунтів), що були створені для проведення інтернет-банкінгу.

Також у дисертації серед основних форм використання спеціальних знань під час розслідування шахрайства слід вирізнити такі як: а) безпосереднє застосування уповноваженою особою спеціальних знань під час реалізації окремих слідчих (розшукових) дій, НСРД та інших процесуальних дій і розшукових заходів; б) залучення спеціаліста до проведення окремих СРД, НСРД та інших процесуальних дій і розшукових заходів; в) консультативна допомога спеціаліста; в) призначення та проведення судових експертиз.

Підтримується позиція з приводу внесення змін до ч. 1 ст. 71 КПК України для процесуального закріплення статусу спеціаліста, який би відповідав сучасним викликам та реаліям, особливо у кримінальних провадженнях щодо шахрайства.

В цілому дисертаційне дослідження С. О. Перхуна відрізняється

аргументованістю та достатньою обґрунтованістю запропонованих висновків. Все це дозволяє позитивно оцінити рецензовану наукову працю, відзначити її новизну, самостійність виконання, належний теоретичний рівень.

Разом із тим, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження С. О. Перхуна, слід відзначити **певні дискусійні положення, які можуть стати підґрунтям для обговорення під час захисту**:

1. В підрозділі 1.2 дисертаційного дослідження автором серед елементів криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу виділено такі важливі складові як спосіб учинення правопорушення, обстановку, слідову картину, особу правопорушник та особу потерпілого. Як бачимо, здобувач залишив поза увагою предмет протиправного посягання. В той же час, застосовування інтернет-банкінгу може обумовлювати створення окремих матеріальних слідів, які й будуть складати вказаний елемент. Тому, на нашу думку, було б доцільним охарактеризувати під час публічного захисту можливі типові ознаки предмета шахрайських дій.

2. Також в дисертації не повній мірі опрацьовано особливості використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності, що застосовуються під час виявлення та розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, що значно підвищило б практичну складову роботи.

3. В третьому розділі дисертації «Організаційно-тактичне забезпечення проведення процесуальних дій під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» визначено особливості початкового та подальшого етапів розслідування шахрайства, а також напрями застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні. В той же час, ми вважаємо доцільним вказати здобувачеві на можливість оптимізації процесу розслідування даної категорії шахрайств завдяки реалізації відповідних тактичних операцій, що може стати подальшим напрямком його досліджень.

4. Особливості розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу потребують залучення широкого кола осіб, які є фахівцями у різних сферах. На жаль, С. О. Перхун, хоча і розглядав у підрозділі 3.3 питання використання спеціальних знань, але так і не приділив достатньої уваги окремим її особливостям з огляду на сучасні процеси реформування експертних підрозділів МВС України (наприклад, криміналістичний ДНК-аналіз).

5. На нашу думку, автору варто було приділити більше уваги проблемним аспектам розслідування шахрайства у сфері інтернет-банкінгу через призму використання зарубіжного досвіду (Англія, Німеччина, Франція, США).

Наведені зауваження мають виключно дискусійний характер, не впливають на актуальність і загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та є підґрунтям до наукової дискусії під час захисту дисертації.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Наукова розробка С. О. Перхуна «Теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для теорії кримінального процесу та науки криміналістики. Викладені в авторефераті та дисертації основні положення дослідження є ідентичними.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Перхуна Сергія Олександровича «Теоретичні та практичні основи формування методики розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу» є самостійно підготовленою, завершеною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано низку нових науково-теоретичних результатів, що в своїй сукупності вирішують конкретне наукове завдання щодо удосконалення роботи правоохоронних органів з розслідування кримінальних правопорушень даної категорії; дана робота відповідає вимогам,

сформульованим у «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Перхун Сергій Олександрович, при успішному захисті, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів навчально-наукового інституту № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **Руслан СТЕПАНЮК**